

**YLÄKOULUN MUSIIKINOPETUS OSANA
MAAHANMUUTTAJANUOREN INTEGRAATIOTA**

Niklas Taanila
Kandidaatintutkielma
Musiikkikasvatus
Kevätlukukausi 2017
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Niklas Taanila	
Työn nimi – Title Yläkoulun musiikinopetus osana maahanmuuttajanuoren integraatiota	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Kevätlukukausi 2017	Sivumäärä – Number of pages 30
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Pohdin kandidaatintutkimuksessani musiikin ja yläkoulun musiikkikasvatuksen vaikutuksia maahanmuuttajanuoren integraatioon osaksi yhteiskuntaamme. Suomi on maa, jolla on korkeat odotukset maahanmuuttajien integraation suhteen. Erityisesti nuorten maahanmuuttajien odotetaan omaksuvan uusi kulttuuri, kieli, toimintamallit ja arvot nopeasti. Musiikki voi toimia sekä uuden kulttuurin opettajana, siltojen rakentajana kulttuurien välillä, että henkisenä tukena muutoksien keskellä.</p> <p>Käyn läpi integraatioon ja maahanmuuttoon liittyviä monitulkinnaisia avainkäsitteitä, tarkastelen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita 2014 integroituvan maahanmuuttajan näkökulmasta ja avaam monikulttuurisen musiikkikasvatuksen mahdollisuuksia.</p> <p>Tutkielmastani ilmenee, että yläkoulun opetussuunnitelma kannustaa opettajia monikulttuurisen identiteetin tukemiseen ja etnisten ennakkoluulojen hälventämiseen. Monikulttuurinen musiikkikasvatus moniarvoistaa yhteiskuntaamme ja luo helpompaa lähtökohtaa maahanmuuttajille olla ylpeitä kulttuuristaan myös uudessa kotimaassaan. Musiikin yhteyttä maahanmuuttajanuorten integraatioon tulisi tutkia lisää, jotta voisimme hyödyntää tehokkaammin musiikkia maahanmuuttajien hyvinvoinnissa ja kotoutumisessa.</p>	
Asiasanat – Keywords Integraatio, akkulturaatio, maahanmuuttajanuori, musiikkikasvatus, yläkoulun musiikinopetus	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

In a world of diversity where often values clash, music leaps across language barriers and unites people of quite different cultural backgrounds. And so, through music, all peoples can come together to make the world a more harmonious place.

- Kofi Annan (8.11.2004, New York)

1	Johdanto	5
2	Maahanmuuttaja ja siihen liittyviä käsitteitä	8
3	Integraatio	10
	3.1 Integraatio - yksi Berryn akkulturaatiostrategioista.....	10
	3.2 Maahanmuuttajan integraatio suomalaisessa yhteiskunnassa.....	13
	3.3 Integroituvan maahanmuuttajanuoren haasteita.....	15
4	Monikulttuurinen musiikkikasvatus	18
	4.1 Monikulttuurinen musiikkikasvatus moniarvoistamassa kulttuuria.....	18
	4.2 Monikulttuurinen musiikkikasvatus kouluissa.....	19
5	Yläkoulun musiikin opetussuunnitelma maahanmuuttajan integraation näkökulmasta	21
	5.1 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 integraatiota edistävät tavoitteet.....	21
	5.2 Yläkoulun musiikinopetus perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014:ssa - maahanmuuttajan integraation näkökulmasta.....	22
6	Pohdinta	24
	6.1 Jatkotutkimus.....	26
	Lähteet	28

1 JOHDANTO

Maanantai 9.9.2013: Aivoni käyvät ylikierroksilla, sillä olen kuunnellut aamu kahdeksasta saakka tehtävänantoja ja ryhmäkeskusteluita hollannin kielellä, jota ymmärrän melko heikosti. Olen uuden oppilaitokseni lukuvuodenaloitusleirillä ja noin 40 hengen joukon ainut ulkomaalainen.

Juuri loppuneessa iltaohjelmassa oli perinteen mukainen uusien oppilaiden välinen leikkimielinen tytöt vastaan pojat -kilpailu. Kilpailun tietovisakysymyksistä en ymmärtänyt ainuttakaan, arvuuteltavista kappaleista en arvannut yhtäkään oikein, ja kilpailun viimeisessä osiossa haahuilin ympäri leirikeskusten kokoontumistilaa silmät sidottuna etsien tuolia kymmenpäisen joukon huutaessa taustalla sekavia ohjeita hollanniksi ja englanniksi. Kukaan täällä ei ymmärrä minua ajattelin. Hämmentävä tilanne, onnistumisen paine ja uudet ihmiset loivat ahdistusta, olin yksinolon ja musiikin kuuntelun tarpeessa.

Kuuntelen kuulokkeet korvilla Yona & liikkuvat pilvet orkesterin kappaletta Maantien laitaa, jossa suomalaista melankolista tarinaa säestää pirteä reggae komppi. Uppoudun tarinaan ja näen mielessäni pilvettömän taivaan sekä hiekkaisen maantien Pohjanmaalla. Kappale luo turvallisuuden tunnetta ja muistan taas kuka olen, mistä tulen ja miksi tähän maahan lähdin. Musiikki ja suomen kieli antavat tarpeeksi voimia, jotta jaksan ottaa luurit pois korvilta ja mennä takaisin ihmisten ilmoille kohtaamaan uuden yhteisöni ja uuden kotimaani luomat haasteet sekä onnistumisen tunteet.

Vaihtovuoteni Hollannissa ja matkustaminen maailmalla ovat saaneet minut pohtimaan, mitä keinoja on pehmittää kulttuurishokkeja ja yksinäisyyden tunnetta, kun on asettunut vieraaseen maahan. Isäni muutti Suomeen Kanadasta noin kolmekymmentä vuotta sitten ja olen aikuisena kiinnostunut aiheesta lisää myös hänen kauttaan. Pohdittuani keinoja, joilla voisi helpottaa uuden ympäristön aiheuttamia pelkoja ja lisätä yhteenkuuluvuutta muiden ympärillä olevien kanssa, tuli heti mieleen opiskelualani eli musiikki ja musiikkikasvatus. Siitä se ajatus sitten tähän kandidaatintutkielmaan lähti. Halusin vielä tarkentaa tutkimusta nuoriin ja yläkouluikäisiin, sillä he ovat haavoittuvaisessa iässä kun asteittainen itsenäistyminen alkaa ja

tunteet menevät vuoristorataa. Kaiken murrosiän myllerryksen kohdalla musiikki on ollut yksi merkittävimpiä tukia ja voimanlähteitä minulle ja suurelle osalle ystäväistäni.

Kun ihminen muuttaa uuteen maahan, hän joutuu opettelemaan paljon uusia asioita kerralla ja tottumaan uusiin olosuhteisiin. Henkilö joutuu sopeutumaan uuden kulttuurin lisäksi myös uusiin makuihin, hajuihin, äänimaisemiin ja luonnonoloihin. On opeteltava uusi kieli, uudet arvot ja normit, uudet tavat kohdata ihmisiä ja löytää oma paikkansa uudessa yhteisössään. Maahanmuuttajalla on edessään paljon haasteita niin kantaväestön ennakkoluulojen rikkomisessa kuin oman itsensä löytämisessä uudessa elinympäristössä.

Yleisesti ottaen on sekä valtion että maahanmuuttajan intressien mukaista, että muuttaja löytää paikkansa ympäristössään ja alkaa tuomaan omaa panostaan yhteiskunnan hyväksi. Mitä enemmän on työkaluja, mielenkiintoa ja halua oppia uuden maan käytäntöjä ja kulttuuria, sitä nopeammin ja tehokkaammin myös sopeutuminen tapahtuu. Meillä Suomessa on vielä paljon työtä tehtävänä, jotta yhteiskunta ottaisi maahanmuuttajat paremmin vastaan ja maahanmuuttajat ottaisivat suomalaisen kulttuurin paremmin osaksi omaansa. Erityisesti, kun maailmalla on pakolaiskriisi käynnissä ja Suomeen tulevien pakolaisten määrä lisääntyy, tulisi yhteiskunnan tukea vahvemmin integraatiota ja vähentää ennakkoluuloja tuen karsimisen ja pelkojen lietsomisen sijaan. Näin ollen kaikilla olisi parempi olla. Terveisiä vaan hallitukselle...

Musiikkikasvatuksella on paljon työkaluja ja potentiaalia maahanmuuttajien ja kantaväestön lähemmäksi saattamiseksi. Musiikkikasvatuksen avulla voimme esitellä kantaväestölle uusia kulttuureita ja pehmentää asenteita vieraksi kokemiamme kansoja kohtaan perehtymällä heidän kulttuuriinsa ja musisoimalla sikäläistä musiikkia. Lisäksi voimme esitellä maahanmuuttajalle suomalaista kulttuuriperimää ja tämänhetkisen kulttuurin tilaa musiikin kautta. Musiikkikasvatus voi myös parhaimmillaan toimia maahanmuuttajalle keinona rentoutua, mahdollistaa uusien roolien kokeilua ja jakaa yhtenäisyyden tunnetta.

Tässä tutkielmassa aion tarkastella, miten musiikki ja musiikkikasvatus voivat auttaa yläkouluikäisen maahanmuuttajan sopeutumista Suomeen. Miten musiikintunneille osallistumalla maahanmuuttaja voi päästä syvemmälle uuden maansa historiaan ja kulttuuriin

ja löytää omaa paikkaansa kahden maailman välissä? Kuinka yhteisöiden ja laulamisen kautta maahanmuuttaja voi turvallisesti kokeilla laajentaa minäkuvaansa ja löytää itsestään uusia puolia? Musiikki voi myös toimia valtavana voimavarana ja tunteidenkäsittelykeinona suuren henkisen myllerryksen kohdanneille maahanmuuttajille. Pohdin myös, miten maahanmuuttajat saataisiin "haasteen asettajan" sijaan näkemään mahdollisuutena osana musiikkikasvatusta.

Perjantai 13.9.2013: Rankka viikko ja upea esitys takana. Kuinka paljon olenkaan oppinut uudesta maastani viidessä päivässä. Musiikki on toiminut pitkälti yhteisenä kielenä ja olen saanut kokea paljon musiikillisia onnistumisen tunteita yhdessä musisoinnin kautta. Olemme harjoitelleet koko viikon neljännen vuoden opiskelijoiden kirjoittamaa lastenmusikaalia ja esiinnyimme juuri täydelle teatterille. Lapset rakastivat näytelmää ja minä olen onnistunut tutustumaan lähes jokaiseen laitokseni oppilaaseen. Äskeisessä esityksessä tuntui kuin koko ryhmä olisi ollut yhtä. Yhteisöllisyyden tunne oli mieletön! Tästä onkin hyvä jatkaa sitten ensi viikolla.

2 MAAHANMUUTTAJA JA SIIHEN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

Maahanmuuttoon liittyvät käsitteet ja termit voivat mennä usein arkikielessä sekaisin ja arkikeskusteluissa saatetaan vahingossa puhua maahanmuuttoon liittyvistä termeistä väärillä nimityksillä. Jopa mediassa tuntuu välillä käsitteet menevän sekaisin kun aiheena on maahanmuuttajat. Väestöntutkimuslaitoksen tutkija VTM Anneli Miettinen (2015) on koonnut väestöliiton nettisivujen maahanmuuttajat osion alle käsitteitä maahanmuuttajista. Termistä *maahanmuuttaja* hän toteaa; “tilastoissa ja tutkimuksissa maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä sellaista Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään. Maahanmuuttajalla voidaan joskus viitata myös sellaiseen henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen (ns. *toisen sukupolven maahanmuuttaja*) “. (Miettinen 2015.) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2004, 36) linjauksessa maahanmuuttajaoppilas termiin sisältyy sekä Suomeen muuttaneet että Suomessa syntyneet maahanmuuttajataustaiset koulua käyvät lapset ja nuoret. Selkeyden vuoksi sisällytän siis tässä tutkielmassa sanan maahanmuuttaja koskemaan kaikkia maahanmuuttajia, mukaan lukien toisen sukupolven maahanmuuttajat. Maahanmuuttaja käsitteen alta löytyy myös erilaisia käsitteitä jotka viittaavat siihen, minkä tyyppisestä maahanmuutosta on kyse.

Turvapaikanhakija on henkilö, joka anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta maasta, sillä hän on joutunut kotimaassaan vainon kohteeksi. *Paluumuuttaja* palaa takaisin alkuperäiseen lähtömaahansa. YK:n pakolaissopimuksen mukaan *pakolainen* on henkilö, jolla on perusteltu aihe pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan. Henkilöitä, jotka ovat saaneet jäädä maahan suojelun tarpeen vuoksi tai humanitaarisista syistä kutsutaan myös pakolaisiksi Suomessa. Erikseen ovat vielä *kiintiöpakolaiset*, joilla on YK:n myöntämä pakolaisen asema ja kuuluvat vastaanottavan maan pakolaiskiintiöön (Miettinen 2015.) *Työperäinen maahanmuuttaja* muuttaa uuteen maahansa tekemään töitä ja työperäinen maahanmuutto on taloudellisen maahanmuuton tärkein muoto. (Rajala 2012, 11.)

Maahanmuuttajanuorista puhuttaessa on hyvä tiedostaa, että he ovat hyvin epäyhtenäinen joukko. Kun verrataan vaikka kahta yläasteikäistä maahanmuuttajaa, voi toinen olla vanhempien työn mukana juuri maahan saapunut, kun toinen on syntynyt Joutsassa

pakolaisstatusta hakevaan perheeseen. Jokaisella nuorella maahanmuuttajalla on oma tarinansa (Arvonen, Nurminen & Katva 2009, 68).

Maahanmuuttajia ei siis kannata yrittää lokeroida liikaa tutkimusten ja tilastojen pohjalta. Moni saattaa kokea olevansa suomalainen, vaikka koulussa ja virastoissa heistä puhutaan maahanmuuttajina. Itse olen syntynyt monikulttuuriseen perheeseen ja isäni kautta minulla on Kanadan kansalaisuus. Minua on kuitenkin kohdeltu aina suomalaisena ulkonäköni ja suomalaisen nimeni vuoksi. Esimerkiksi lapsuudesta saakka pysynyt paras ystäväni sai lapsuudessaan osakseen hämmästelyä sukunimensä ja ihonvärinsä vuoksi, vaikka oli saanut täysin suomalaisen kasvatuksen. Omat vanhempani päättivät antaa minulle suomenkielisen sukunimen, jottei minun tarvitsisi aina selittää, että olen suomalainen. Samoin teki kyseinen ystäväni myöhemmin aikuisiällä.

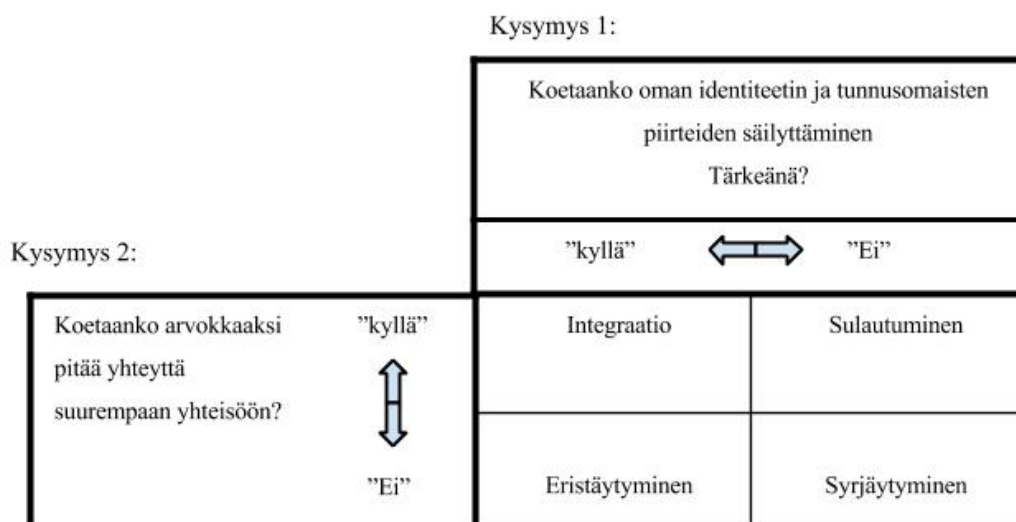
3 INTEGRAATIO

3.1 Integraatio – yksi Berryn akkulturaatio strategioista

Maahanmuuttaja saattaa kohdata hyvinkin erilaisen kulttuurin uudessa kotimaassaan kuin mihin hän on kasvanut ja tottunut. Jokainen maahanmuuttaja luo suhdetta uuteen kotimaahansa ja akkulturoituu eli sopeutuu kulttuuriin omalla tavallaan ja ajallaan (Nykysuomen sanakirja 4). Yhdysvaltalaiset antropologit Redfield, Linton ja Herskovits (1936, 149-152) sanoivat akkulturaatiosta näin: ”Akkulturaatio käsittää ne ilmiöt, jotka ovat seurausta siitä kun ryhmä yksilöitä, joilla on erilaiset kulttuuriset taustat ovat omakohtaisesti kanssakäymisessä toistensa kanssa ja se muuttaa jommankumman tai molempien ryhmien aiempia kulttuurisia kaavoja”. Vaikka akkulturaatio aiheuttaisi muutoksia molemmissa ryhmissä, on eri kulttuurien kohtaamisella usein tapana vaikuttaa enemmän toiseen ryhmistä (Berry 1997, 7). Maahanmuuton tapauksessa kohtaaminen vaikuttaa enemmän maahanmuuttajiin kuin kantaväestöön.

Graves (1967) on erotellut akkulturaation *ryhmätasolla tapahtuvaan muutokseen* ryhmän kulttuurissa ja psykologisen akkulturaation, *yksilön sisäiseen psykologiseen muutokseen*. Tutkielmassani painotan yksilötason psykologista akkulturaatiota, sillä sen avulla pääsee helpommin maahanmuuttajan pään sisällä tapahtuviin muutoksiin. Tarkkailen enemmän nuorten maahanmuuttajien integraatiota ja mielestäni nuoret eivät edusta etnistä ryhmäänsä niin vahvasti kuin heidän vanhempansa, sillä nuoret usein kotoutuvat nopeammin.

Moniarvoisissa yhteiskunnissa kulttuuristen ryhmien ja niiden jäsenten on pakko pohtia jatkuvasti, kuinka akkulturoitua. Yksilöt ja ryhmät luovat strategioita jokapäiväisissä kohtaamisissaan eri kulttuurien kanssa. On pohdittava, missä määrin he tahtovat tai kykenevät ylläpitämään omaa kulttuuriaan, ja samaan aikaan pohdittava, kuinka paljon tulisi olla mukana toisissa kulttuurisissa ryhmissä. Kun näitä kahta kysymystä tarkastellaan samaan aikaan, saadaan käsitteelliset raamit neljälle akkulturaatio strategialle (kuvio 1) (Berry 1997, 9-10). Seuraavassa kaaviossa lähestytään akkulturaatiostrategioita ei hallitsevaan ryhmän (eli usein vähemmistöön) kuuluvan yksilön näkökulmasta:

Kuvio 1 Akkulturaatiostrategiat (Berry 1997, 10)

Kun yksilö ei tahdo ylläpitää omaa kulttuuri-identiteettiään ja etsii päivittäistä keskinäistä vuorovaikutusta muiden kulttuurien edustajien kanssa, hän sulautuu eli *assimiloituu* valtakulttuuriin. Eristymisestä eli *separaatiosta* voidaan puhua, kun pidetään tiukasti kiinni omasta kulttuurista, mutta samalla vältetään kontaktia muiden kulttuuristen ryhmien kanssa. Yksilö syrjäytyy eli *marginalisoituu*, kun tällä on vähän kiinnostusta vanhan kulttuurinsa ylläpitämiseen, muttei myöskään mahdollisuutta tai kiinnostusta yhteyteen toisten kanssa. Henkilö *integroitu* eli yhdentyy, kun hänellä on kiinnostusta säilyttää sekä omaa kulttuuristaansa että päivittäiseen kanssakäymiseen muiden ryhmien kanssa. (Berry 1997, 9.) Maahanmuuttajilla on siis tapana toimia jollain edellä mainituista tavoista kohdatessaan valtakulttuurin. Prosessi ei tapahdu hetkessä, vaan vie jokaiselta oman aikansa.

Henkilökohtaisen kokemukseni perusteella voisin todeta integraation akkulturaatiostrategiana toimineen minulle. Hollannissa asuessani koin henkistä rikastumista siitä, että opin hollantilaisista kulttuuria ja kieltä sekä sain paljon paikallisia ystäviä. Samaan aikaan sain voimia suomalaisuudestani ja suomalainen musiikki ja netti-tv rauhoittivat minua rankan hollantilaispainotteisen päivän jälkeen. ”Integraatiota voisi pitää kaikista onnistuneimpana sopeutumismallina, jossa maahanmuuttaja kokee vähiten muuttoa ja sopeutumiseen liittyvää stressiä”, totesi Asta Hovisalmi (2007, 29) pro gradu -tutkielmassaan.

Maahanmuuttajan integraatio ei kuitenkaan voi onnistua, jos kantaväestön asenteet ja toimet sen estävät. Kokemus kantaväestön torjunnasta saattaa estää integraation onnistumiseen. Mitä kovempaa valtakulttuurin torjunta häntä kohtaan on, sitä todennäköisemmin hän pitää kiinni omasta etnisyydestään, mitä suvaitsevampaa kantaväestö on, sitä useammin integraatio onnistuu. (Triandis 1994, 38.) Ei-hallitsevaan joukkoon kuuluva henkilö voi valita integraation vapaasti vain, jos hallitseva yhteiskunta on avoin ja salliva kulttuurista erilaisuutta kohtaan. Täten tarvitaan molemmin puoleinen mukautuminen, jotta integraatio saavutetaan. (Berry 1991; Berry 1997.) Kulttuurin asteittaista omaksumista ei useinkaan määrää ainoastaan maahanmuuttajan omat toimintonsa vaan ennemminkin valtakulttuuria edustavien suhtautuminen häneen ja hänen kulttuuriinsa. Nuo suhtautumiset saattavat perustua esimerkiksi ennakkoluuloihin, tiedon puutteeseen, vieraan pelkoon tai ylimielisyyteen. (Toivanen 2009, 325.) Kantaväestön asenteiden vaikutusta integraatioon olisi mielestäni hyvä pohtia jo peruskoulutasolla. Moni maahanmuuton vahva vastustaja saattaa toivoa maahanmuuttajilta parempaa integraatiota, mutta haitata sitä omilla ennakkoluuloisilla asenteillaan. Myös politiikassa näkee paljon ristiriitaisuutta kun maahanmuuttajilta toivotaan integraatiota, mutta samalla heidän kulttuuritaustaansa saatetaan vähätellä.

On hyvä huomata, että yhteiskunta ei kohtele kaikkia kulttuuriryhmiä tasavertaisesti ja kun ryhmän jäsenet tunnistavat tämän, on heillä tapana vetäytyä entistä kauemmas valtakulttuurista. Eristäytyminen saattaa tässä tilanteessa olla ryhmän suoja mekanismi torjuttua tulehista tunnetta vastaan. Vaikka maahanmuuttaja valitsisi tietyn akkulturaatiovaihtoehdon yhdellä elämänosa-alueella, saattaa se olla eri toisella. Esimerkiksi töissä yksilö saattaa eristäytyä työyhteisöstä, mutta valita kielellisesti integraation käyttäen töissä suomea ja kotona omaa kieltään. (Talib, Löfström, Meri 2004, 45.)

3.2 Maahanmuuttajien integraatio suomalaisessa yhteiskunnassa

Suomi on ollut pitkään maastamuuttomaa ja tänne on tultu suurelta osin palumuuttajina tai heidän perheenjäseninä (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014, 5). Maamme on ollut suhteellisen homogeeninen kulttuurisesti ja etnisesti vaikka yhteiskuntamme sisältää monia vähemmistöjä, joilla on pitkät perinteet valtaväestön kanssa elämisestä. Tämän hetkinen Aasiasta, Afrikasta, Latinalaisesta Amerikasta ja entisen ”Itäblokin maista” Pohjoismaihin kohdistunut vauhdilla kasvava maahanmuutto on meille vielä uusi ilmiö. (Karlsen & Westerlund 2010, 225.) Suomessa asuvien maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisten määrä on kasvanut huomasti viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana, mutta heidän osuutensa väkiluvusta on vielä hyvin vähäinen 5%:n luokkaa (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014, 5-6). Kun verrataan vaikkapa Yhdysvaltoihin, Iso-Britanniaan tai Australiaan, joilla on pitkä historia maahanmuuton ja monikulttuurisuuden parissa, ovat pohjoismaat vasta rakentumassa kohti monikulttuurisia yhteiskuntia (Karlsen & Westerlund 2010, 225).

Suomeen ja pohjoismaisiin hyvinvointivaltioihin saapuviin maahanmuuttajiin kohdistetaan suuria paineita ja odotuksia nopeasta sulautumisesta yhteiskunnan arkeen ja heidän odotetaan omaksuvan uuden asuinmaansa tavat ja valtakieli nopeasti. Vaikka Pohjoismaihin muuttavat saavat mahdollisuuden moniin hyvinvointivaltion tarjoamiin palveluihin, on heillä paljon totuttelua esimerkiksi uudenlaiseen karuun ilmastoon ja yhteisöihin, joissa on sama taustan omaavia suhteellisen vähän. (Karlsen & Westerlund 2010, 225-226.) Maahanmuuttajilla on myös usein kokemus siitä, että heidän on vaikeampi saada töitä tai opiskelupaikka erilaisuutensa vuoksi. Paineita ei helpota tiedotusvälineiden usein varsin leimaavan kuva etnisistä ryhmistä. (Talib ym. 2004, 43) Juuri maahanmuuttajien paineista integroitua nopeasti tulisi puhua enemmän maahanmuuttopolitiikassa. Mielestäni olisi reilua olla avoimia aiheesta sen sijaan, että yritetään löytää ääripään esimerkkejä ihmisistä jotka eivät integroidu ollenkaan tai ovat integroituneet hetkessä. Julkisessa keskustelussa tuntuu, että hallitukset ja kantaväestö päättävät kuinka nopeasti uuden tulijan tulisi integroitua Suomeen. Tällaisessa lähestymisessä yksilö ja hänen ainutlaatuinen elämänsä unohtuu, kun halutaan yleistämällä luoda kuvaa ahkerista tai laiskoista maahanmuuttajista.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotouttamiseen liittyvien asioiden valmistelusta Suomessa. Valtio pyrkii edesauttamaan maahanmuuttajien integraatiota tarjoamalla palveluita ja koulutusta, integraation edistämiseksi on myös säädetty maahanmuuttajille tarkoitettu kotouttamislaki. Maahanmuuttajien kotoutumista koskeva laki säädettiin ensimmäisen kerran vuonna 1999 ja sen toivottiin edistävän maahanmuuttajien tasa-arvoa, kotoutumista ja valinnan vapautta (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014, 42). Uusin voimassa oleva kotouttamislaki astui voimaan 1.9.2011 ja se on korvannut vanhan, vuoden 1999 lain. Se on perusperiaatteiltaan hyvin samankaltainen edeltäjänsä kanssa, vaikkakin joitakin yksittäisiä muutoksia tehtiin kotouttamisen toteuttamiseen liittyen (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014, 46.)

Tutkimusta maahanmuuttajien lapsien integroitumisesta Suomeen on vähän. Valtion taloudellinen tutkimuskeskuksen työryhmä kuitenkin tarkisteli raportissaan *Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen* (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014) nuorten 23-vuotiaiden maahanmuuttajataustaisten henkilöiden integroitumista Suomeen vertailemalla heidän ja saman ikäisten kantaväestön edustajien koulutusta, terveyttä ja rikollisuutta kuvaavia tilastoja. Tulokset perustuvat vuoden 2014 tilastoihin ja sisältävät ”viidenneksen edustavan otoksen Suomessa vakinaisesti asuvasta väestöstä” (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014, 24).

Kantasuomalaisten ja muiden etnisten taustojen omaavilla on suuria eroja koulutustuneisuudessa. Esimerkiksi kantaväestöön kuuluvista 23-vuotiaista 85% oli suorittanut toisen asteen tutkinnon, OECD – maista tulleilla vastaava määrä oli 67%, kun taas nuorista, joiden molemmat vanhemmat tulivat OECD –maiden ja Suomen lähialueiden (entisen Neuvostoliiton maat) ulkopuolelta vain 48% oli suorittanut toisen asteen tutkinnon. Samasta ryhmästä vain 19 % opiskeli korkeakoulussa, kun kantasuomalaisista vastaava määrä oli 45%. (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014, 24-27.)

Maahanmuuttajanuorilla oli kantaväestön nuoriin verrattuna hieman vähemmän vakavia sairauksia ja psykiatrisia ongelmia, ja psykiatrisien ongelmien käyttö oli heidän kohdalla alhaisempaa kuin kantaväestöllä. Tosin nuorilla, joiden toinen vanhempi oli maahanmuuttaja, ilmeni hieman enemmän psykiatrisien ongelmien käyttöä kuin kantaväestöllä.

Alioikeuden tuomioita löytyi useammalta maahanmuuttajanuorelta, kuin kantaväestön edustajalta. Nuorista, joiden molemmat vanhemmat olivat maahanmuuttajia 17%-23% taustasta riippuen olivat saaneet tuomion, kantaväestön nuorista joka kymmenes. (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014, 26-27.)

Tilastoja tulkittaessa on hyvä muistaa, että aineistona toimineet nuorten vanhemmat ovat tulleet Suomeen pääosin 1990-luvun alussa, jolloin maahanmuuttajat integroituivat työmarkkinoille hitaasti. Myös valtaosa tutkittavista nuorista oli syntynyt ulkomailla, osa oli saapuneet Suomeen vasta teini-ikäisinä, joten myöhemmällä ikäluokalla tehty vastaavassa tutkimuksessa erot valtaväestön ja maahanmuuttajien välillä saattavat kaventua. (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014, 27-28.)

3.3 Integroituvan maahanmuuttajanuoren haasteita arjessa ja koulussa

Nuorten arjen ja koulunkäynnin yhdistäminen ei ole aina helppoa, varsinkin jos koulussa tai elämässä muuten meneillään kovia haasteita. Erityisesti nuorilla maahanmuuttajilla vaikuttaisi olevan enemmän haasteita koulussa ja arjessa kuin kantasuomalaisilla.

Norjalaisen David Lackland Samin väitöstutkimuksessa (1994, 53) huomattiin, että Norjassa asuvilla kehitysmaa-taustaisilla nuorilla oli hieman enemmän arjen ongelmia verrattuna saman ikäisiin paikallisiin. Vaikka kyselytutkimukseen osallistuneet 10–17-vuotiaat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä elämäänsä ja terveyteensä, esiintyi vastaajien joukossa kuitenkin psykologista ja somaattista oireilua, huonoa itsetuntoa sekä masennusalttiutta. Vastanneista 11-14% oireili joko pahasti tai äärimmäisen pahasti. Kun tuloksia verrataan samojen ikäluokkien syntyperäisillä norjalaisilla, on tutkimukseen osallistuneilla nuorilla enemmän oireilua. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että tutkittavien psykologisten sairauksien ja akkulturaatiosstrategian välillä on suora yhteys, jonka perusteella integraatio vaikuttaisi sopivimmalta strategialta nuorelle.

Erityisesti siirtolais- ja pakolaisnuorten sopeutumisessa on mukana aikuistumiseen liittyvä kaksinkertainen identiteetikriisin mahdollisuus. Identiteetin muodostuessa he joutuvat hyväksymään tai hylkäämään kahden erilaisen kulttuurin roolimallit ja normit. Sukupolvien

välille voi syntyä konflikteja siitä, mitä pidetään hyväksyttävänä käytöksenä tai mitä oikeuksia nuorilla on. (Liebkind 1994, 195.) Kasvattajan on siis hyvä muistaa, että lapsen ja nuoren integraation haasteet eivät sijoitu vain koulun aloitusvaiheeseen, vaan niitä saattaa putkاهدella esiin läpi nuoruuden.

Maahanmuuttajanuoret joutuvat koulussa suurten haasteiden eteen, kun pitäisi pärjätä samalla tasolla Suomea äidinkielenään puhuvien kanssa. Vaikka moni nuori kokee oppimiseen liittyviä haasteita, on osalla maahanmuuttajista sellaisia haasteita, joiden kanssa kantasuomalaisten ei tarvitse painia. Kun taas puhutaan oppimisvaikeuksista, saattaa oppimisvaikeuksien erottaminen rajoittuneesta suomen kielen taidosta osoittautua hankalaksi opettajalle. (Arvonen, Katva & Nurminen 2009, 68.)

Anu Arvonen, Liisa Katva ja Anne Nurminen (2009) ovat kirjoittaneet artikkelin Maahanmuuttajanuori ja oppimisen haasteet *-näkökulmia oppimisvaikeuksien tunnistamiseen*. Artikkelin taustalla on kokemukset Helsingin diakonissalaitoksen toteuttamasta kolmivuotisesta *Oma tie* -projektista. Projektin tavoitteena oli kehittää nuorten maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien arviointia ja siihen osallistui noin sata 13–25-vuotiasta maahanmuuttajanuorta, jotka olivat eri elämäntilanteissa ja eri koulutusasteilla. Nostan jutusta arkisia seikkoja, jotka vaikeuttavat maahanmuuttajanuorten oppimista, oli diagnosoituja oppimisvaikeuksia tai ei.

Kouluhyvinvointia selvitetessä kysymykset liittyen kaverisuhteisiin ja arkirytmiin nousevat toistuvasti esiin. Nuorten arjen voisi sanoa koostuvan erilaisista toimintakokonaisuuksista kuten levosta, yhteiskunnallisesta osallistumisesta, kotielämästä, itsestä huolehtimisesta, vapaa-ajasta ja harrastuksista sekä koulunkäynnistä ja opiskelusta. Jos yksi näistä on huteralla pohjalla, leviää hallitsemattomuus myös muille osa-aloille. Kun perusedellytykset eivät ole kunnossa, voi se näkyä koulussa vaikkapa poissaoloina, väsymyksenä tai tehtävien laiminlyöntinä. (Arvonen ym. 2009, 66.) Perheissä, jotka ovat olleet vähän aikaa maassa saattaa olla vaikea pitää huolta nuoren perusedellytyksistä muun myllerryksen keskellä. Esimerkiksi yhteiskunnalta saatavan taloudellisen tuen varassa olevalla perheellä on rajalliset mahdollisuudet lasten harrastus- ja vapaa-ajan toiminnasta huolehtimiseen. Vieraskieliset kotitaloudet ovat huomattavasti heikommassa taloudellisessa asemassa suomea äidinkielenä puhuviin verrattaessa. Maahanmuuttajalapsista 58 % kasvaa kotitalouksissa, jotka kuuluvat

kahteen alimpaan tulokymmenykseen, suomea äidinkielenään puhuvista vain 18%. (VATT-työryhmä 2014, 28-29.)

Oma tie -projektiin osallistuneiden maahanmuuttajanuorten kohdalla havaittiin, että kotoutuminen, oman äidinkielen taito, oppimisvaikeudet, sairaudet ja vammat, sosiaaliset tilanteet, taitojen harjaantuneisuus, suomenkielen taito ja mielenterveysongelmat vaikuttivat tutkittavien oppimiseen ja koulunkäyntiin. Maahanmuuttajanuoret käyvät läpi samaa nuoruuden muutosta ja kohtaavat samoja haasteita kuin muutkin nuoret, mutta osa näistä oppimiseen liittyvistä seikoista kohdistuu selkeästi maahanmuuttajuuteen ja eriävään kieli- ja kulttuuritaustaan. (Arvonen ym. 2009, 67-68.)

Tukea tarvitsevien maahanmuuttajien erityisapu kouluissa voitaisiin siis nähdä tasa-arvoasiana. Jos haluamme tarjota samat mahdollisuudet elämässä jokaiselle koululaiselle perhetaustastaan riippumatta, tulee meidän tukea heikossa asemassa olevia lapsia heidän kasvun ja koulutuksensa.

4 MONIKULTTUURINEN MUSIIKKIKASVATUS

Perinteisesti monikulttuurinen musiikkikasvatus on nähty etnisen musiikin esittelynä tai jonkin muun kuin länsimaisen musiikin opettamisena. Etnistä musiikkia ei voi kuitenkaan rajata kulttuureita erottavaksi, vaan sen voisi nähdä kattavan kaiken musiikin kaikissa kulttuureissa. Monikulttuurinen musiikkikasvatus ei lähde erottelemaan ja arvottamaan musiikkia genren, sen tekijöiden kansallisuuden, iän, sukupuolen tai aikakauden perusteella, vaan pyrkii rikkomaan perinteistä käsitystä taiteesta ja siitä mikä musiikki on tärkeää. (Westerlund, 1999, 26-27.) Monikulttuurinen musiikkikasvatus voi toimia hyvänä kansainvälisyyskasvatuksena pyrkien opettamaan oppilaita kohtaamaan toisista kulttuureista tulevia ihmisiä ja ymmärtämään heidän kulttuuriensa toimintatapoja ja ajattelua. Se voi toteuttaa tätä ottamalla kulttuurista erilaisuutta kunnioittavan lähtökohdan eri musiikkikulttuurien tarkistelussa, sekä antamalla oppilaille valmiuksia musiikin ja kulttuurien välisten suhteiden tarkisteluun. (Moisala 1995, 11)

Integraation näkökulmasta monikulttuurinen musiikkikasvatus voi tuoda maahanmuuttajaa ja kantasuomalaista lähemmäs toisiaan ja hälventää erilaisuuteen kohdistuneita pelkoja, kun molemmat kokevat kulttuuriensa olevan samanarvoisia.

4.1 Monikulttuurinen musiikkikasvatus moniarvoistamassa kulttuuriamme

Kulttuurisen monimuotoisuuden lisääntyminen heijastuu luonnollisesti musiikkikasvatukseen ja musiikinopettajan arkeen. Musiikinopettaja kohtaa haasteita, kun musiikinopetus monipuolistuu ja samalla musiikin opettamisesta on tehtävä merkityksellistä laajenevissa määrin eri taustoista tuleville oppilaille. Maahanmuuttajaoppilaita ei tarvitse nähdä vain haasteina. Maahanmuuttajaoppilaat voitaisiin katsoa luovan terveellisen kokeen mille tahansa opetettavalle kontekstille tarkasteltaessa, kuinka demokratia toimii musiikkikasvatuksessa. Kun annamme huomiota maahanmuuttajaoppilaan musiikkikasvatukselle, pakotamme itsemme uudelleen arvioimaan valintamme ja kasvatukselliset lähestymistapamme kokonaisuudessaan. (Karlsen & Westerlund 2010, 226.)

Monikulttuurisuuteen voidaan viitata sekä kansakunnan moninaisuutta kuvailevana näkökulmana (Suomen vähemmistöjen huomioiminen), että ohjeellisena vaatimuksena

nykyisen kulttuurisen tilanteen moniarvoistamiseksi. Se, että opetetaan suomalaisten musiikkiperinteiden lisäksi maailman erilaisia musiikkiperinteitä, helpottaa musiikillisen erilaisuuden hyväksymistä ja oppilaan integroitumista globaaliin kulttuuriin. Jatkuvasti joudutaan pohtimaan, mikä kulttuuri on säilyttämisen arvoista ja kuinka monikulttuuriseksi musiikkikasvatus tahtoo tulla. Ei siis voida yksiselitteisen selittää, millainen arvo pluralismi on musiikkikasvatuksessa. Loppujenlopuksi kysymykset monikulttuurisuudesta koskevat niinkin perimmäisiä kysymyksiä kuin, keitä katsomme olevamme ja miksi haluamme tulla (Westerlund 2009, 315). Vastaavasti monikulttuurisella musiikkikasvatuksella määritämme sitä, mitä musiikkikasvatus on tässä ajassa ja mikä on se suunta, johon haluamme sitä viedä (Westerlund 2009 314-315). Se siis ei ole pysyvää vaan on jatkuvassa muutoksessa ja näyttäytyy aina erilaisena kunkin alueen historiallisen taustan ja tilanteen mukaan. Monikulttuurisen musiikkikasvatuksen ytimessä on tarve lisätä niin musiikillista kuin ihmisten välistä tasa-arvoa ja kyseenalaistaa vallalla olevat asenteet ja normit tasa-arvon näkökulmasta. (Westerlund 1999,26-28)

Monikulttuurista musiikkikasvatusta tutkinut dosentti ja filosofian tohtori Pirkko Moisala (1995, 13) katsoo, että monikulttuurisen musiikkikasvatuksen yksi tarkoitus on rikastuttaa musiikkikasvatustamme ja pyrkiä lisäämään oppilaiden tietoisuutta niin musiikkien erityislaatuista kuin yhtäläisyyksistä maailmanlaajuisesti. Monikulttuurisen musiikkikasvatuksen mahdollisuuksista hän toteaa, että se ”voi tukea oppilaiden kansainvälistymistä opettamalla ihmisen musiikillisen ilmaisun universaaleja lainalaisuuksia ja sen eriytymistä erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa ” (1995,13).

4.2 Monikulttuurinen musiikkikasvatus kouluissa

Marjo Riihimäki toteutti pro gradu tutkielmassaan *Monikulttuurinen musiikkikasvatus Suomessa; Sanahelinää vai arkipäivää* kyselyn peruskoulussa ja lukiossa toimiville 64:lle musiikinopettajille. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää, kuinka paljon monikulttuurinen musiikki on todellisuudessa läsnä eri puolella Suomea toimivien koulujen musiikintunneilla. (Riihimäki 2005, 24.)

Riihimäki sai kyselynsä kautta selville, että länsimaisesta musiikista eniten erottuvat musiikkityylit jäivät opetuksen ulkopuolelle, osittain johtuen koulun rajoittuneesta soitinvalikoimasta. Toinen samanlainen havainto oli, että vaikeasti lausuttavilla kielillä ei yleisesti laulettu. (Riihimäki 2005, 46-47.) Olisi mielenkiintoista tietää, mikä olisi tilanne jos sama tutkimus tehtäisiin vuonna 2017. Olisiko tilanne muuttunut yhtään.

Voi olla, että tutkimukseen osallistuneilla ei ole ollut montaa maahanmuuttajaa luokassaan. Jos luokassa on maahanmuuttajaoppilas, joka suostuisi vapaaehtoisesti opettamaan muulle luokalle kielensä lausumista, ei kyseistä ongelmaa olisi. Tällaisessa tilanteessa maahanmuuttajaoppilas voisi kokea olevansa arvokas lisä opetukseen. Tapahtuma pitäisi kuitenkin hoitaa suunnitellusti ympäristö huomioiden, jottei iloiseksi tarkoitettu tilanne käänny painostavaksi. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opastuksella tapahtuva vuorovaikutuksellinen opettaminen rikastuttaisi sekä Suomalaisten lasten maailmankuvaa, että vahvistaisi näiden auttavien maahanmuuttajaoppilaiden eheyttä ja identiteettiä (Moisala 1995,12)

Musiikinopettajien tunneilla suosiossa olevat musiikkikulttuurit olivat muun muassa Latinalainen Amerikka, Pohjois- ja –Itä-Eurooppa ja Saharan eteläpuoleinen Afrikka, kun taas mm. Aasian, Oseanian ja Pohjois-Afrikan kulttuurit jäivät useimmilla opettajilla vähälle huomiolle. (Riihimäki 2005, 47.)

On siis vielä paljon tehtävää, jotta kaikki kulttuurit nähtäisiin samanarvoisina myös musiikin opetuksessa. Opetuksen kattavuutta tärkeämpänä seikkana kuitenkin näkisin jo aikaisemmin esittämäni tavoitteet oppilaan moniarvoisuuden herättämisen ja vierauden pelon häivyttämisen.

5 YLÄKOULUN MUSIIKINOPETUSSUUNNITELMA MAAHANMUUTTAJAN INTEGRAATION NÄKÖKULMASTA

Maahanmuutto on yksi vakavimmista uhista nuoren identiteetille. Nuoruuteen kuuluva epävarmuus itsestä ja ympäristöstä heikentää pysyvyyttä ja varmuutta. Tässä herkässä kehitysvaiheessa valtaväestön asenteilla on suuri vaikutus maahanmuuttajataustaisen identiteetin muokkautumiseen ja uudessa maassa koettu syrjintä saattaa vaurioittaa yksilön minäkuva. Kasvatuksen ja koulun avulla pystytään kuitenkin vaikuttamaan nuoren kehittyvään identiteettiin positiivisesti. (Talib, Löfström, Meri 2004, 35-37) Koululla on mahdollisuus lievittää maahanmuuttajiin kohdistuneita ennakkoluuloja sekä tukea nuorta muutoksessa. Syksyllä 2016 voimaan astuvassa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa POPS 2014:ssä otetaan useaan otteeseen kantaa erilaisuutta sallivan ilmapiirin ja maahanmuuttajan integraatiota tukevien arvojen puolesta.

5.1 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 integraatiota edistävät tavoitteet

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 eli lyhyemmin POPS 2014 on kaikille Suomen peruskouluille tarkoitettu opetussuunnitelma. POPS 2014:sta oppimisen todetaan rakentavan oppilaan identiteettiä, ihmiskäsitystä, maailmankuvaansa sekä paikkaansa maailmassa. Sen lomassa hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja eri kulttuureihin. (POPS 2014, 15) Peruskoulu tahdotaan luoda turvalliseksi kasvu-ympäristöksi kaikista taustoista tuleville. Perusopetuksen arvoperustan on tarkoitus luoda hyvä pohja kaikille oppilaille ymmärtää toisiaan ja arvostaa erilaisia kulttuureita.

Henkilökuntaakin vaaditaan kunnioitusta maahanmuuttajien tapoja kohtaan.

OPS 2014 vaatii opettajilta kunnioittavaa ja avointa suhtautumista kotien erilaisiin uskontoihin, katsomuksiin, kasvatuskäsityksiin ja perinteisiin, sillä se on rakentavan vuorovaikutuksen perusta (OPS 2014, 15).

Nähdäkseni opetushallitus linjaa että peruskoulu on moniarvoinen ja sen on taattava jokaiselle oppilaalle turvallinen ja kunnioittava oppimisympäristö, jossa voi rakentaa rauhassa omaa identiteettiään. Integroitumisen kannalta tällainen ympäristö olisi optimaalinen (Triandis 1994, 38.). Sekä kantasuomalaisia että maahanmuuttajaoppilaita kasvatetaan arvostamaan itseään ja muita.

OPS 2014:sta kappaleessa *kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus* koulu nähdään paikkana, joka kehittää yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärrystä, kunnioitusta sekä vastuullista toimintaa. Koulun todetaan olevan osa kulttuurisesti muuttuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa paikallinen ja globaali limittyvät. Erilaisista taustoista tulevat ja erilaisia kieliä puhuvat elävät rinnakkain ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. (POPS 2014, 28.)

Suomen perustuslaki takaa jokaiselle Suomessa asuvalle oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Koulun kielellisten vähemmistöjen tasa-arvo nähdään OPSissa tärkeänä. Vieraskielisten oppilaiden opetuksessa on oltava tavoitteena oppilaiden monikielisyyden ja itsetunnon kehittymisen tukeminen. Kielten opetuksen ohessa vieraskielisille tulisi tarvittaessa antaa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. (POPS 2014, 87-88.)

5.2 Yläkoulun musiikinopetus perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014:ssa - maahanmuuttajan integraation näkökulmasta

Yläkoulun kaikkilla kouluaineilla on yhteisiä tavoitteita oppilaan henkisen ja sosiaalisen kasvun kehittämiseksi. Jokaisen oppiaineen tulisi kehittää omasta lähtökohdastaan oppilaan “laaja-alaista osaamista”, jolla tarkoitetaan tietojen, taitojen, asenteiden, arvojen ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta (POPS 2014, 20). Kaikkien oppiaineiden on siis muiden tavoitteiden lomassa tavoitteena kehittää oppilaan ominaisuuksia kehittää itseään ja sosiaalisia taitojaan. Niin musiikin, kuin muidenkin aineiden tavoitteena on kehittää yläkouluikäisten kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisua (POPS 2014, 282). Näillä linjanvedoilla saattaa olla suuri vaikutus nuoren maahanmuuttajan integroitumiseen.

Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti voimavarana ja opettajan tulisi tukea oppilaiden kulttuuri-identiteetin muodostumista (POPS 2014, 282). Tulkitsen ohjeen niin, että esimerkiksi musiikintunneilla tulisi kannustaa myös maahanmuuttajia tutustumaan oman kulttuurinsa musiikkiin ja opettajan tulisi esitellä koko luokalle musiikkia heidän kulttuurisen taustansa mukaan, jotta kaikki oppisivat arvostamaan toistensa kulttuurisia taustoja ja jokaisella olisi täten tilaa rakentaa omaa kulttuuri-identiteettiään. Kun taas tunneilla esitellään Suomalaista musiikkia, myös maahanmuuttajataustaiset oppilaat saavat mahdollisuuden rakentaa oppimansa kulttuurituntemuksen avulla suomalaista puolta identiteetistään.

Tuntien pitkäaikaisena tavoitteena on edistää oppilaiden kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan. Opettajan olisi myös hyvä ohjata oppilaitaan asettumaan toisen asemaan ja kasvattaa heitä kohtaamaan arvostavasti muita ihmisiä noudattaen esimerkillisiä käytöstapoja. (POPS 2014, 282.) Tähän erityisesti musiikin oppiaine pystyy vastaamaan erinomaisesti. Laulun sanoja kuunnellessamme yritämme asettua toisen asemaan ja ymmärtää toista.

Musiikin opetussuunnitelmassa ei löydy kovinkaan montaa suoraa tavoitetta tai oppisisältöä, jotka auttaisivat yläkouluikäisen maahanmuuttajan integraatiota, mutta muutama melko suora ohje monikulttuurisuuden edistämiseksi on: Musiikillista ohjelmistoa ja erityisesti kuunteluohjelmistoa valittaessa tulee esitellä laajasti eri kulttuurien ja aikakausien musiikkia. Luokkaa siis kasvatetaan kuuntelemaan ja soittamaan eri kulttuurien musiikkia populaarimusiikista taidemusiikkiin. Tasa-arvoa tavoitellaan kiinnittämällä huomiota musiikkikulttuurin ja musiikin opetuksen sukupuolittuneisiin käytäntöihin. (POPS 2014, 423-424.) Jokaiselle tahdotaan siis antaa mahdollisuus kokeilla erilaisia tapoja toteuttaa itseään.

POPS 2014 antaa siis musiikinopettajalle hyvin suuren vapauden toteuttaa opetus haluamallaan tavalla, kunhan se pysyy perusopetuksen arvopohjan mukaisena. Opettajalle jää suuri vastuu maahanmuuttajien huomioimisessa ja heidän kulttuurikasvatuksestaan, kun suoria tavoitteita ei ole selvästi listattuna.

6 POHDINTA

Kandidaatintutkielmassani jouduin pureutumaan laaja-alaisesti aiheisiin kuten nuori maahanmuuttaja, akkulturaatio, integraatio ja monikulttuurinen musiikkikasvatus. Kävin läpi suuren määrän tutkimuksia maahanmuuttajista ja heidän tilastaan sekä Suomessa, että muissa länsimaissa. Tutkielman tekeminen sai minut havahtumaan siitä kuinka maahanmuuttokeskustelua leimaa usein epätieteellisyys, subjektiiviset kokemukset ja ennakkoluulot. Jopa maahanmuuttoon liittyvä perustermistö tulkitaan usein väärin. Mututuntuma ja ennakkoluulot värittävät myös aiheen poliittista keskustelua. Esimerkiksi politikot saattavat käyttää epämääräistä ”maassa maan tavalla” hokemaa ilman ”maan tavan” realistista määrittelyä (Siren V. 23.1.2016). Mielestäni kyseinen hokema kyseenalaistaa integraation periaatteet ja kannustaa maahanmuuttajia assimilaatioon, joka osittain tuhoaa yksilöiden monikulttuurista identiteettiä. Ennenkaikkea toivoisin maahanmuuttajanuorten integroitumiskeinoja käsittelevien tutkimusten nousevan yleiseen keskusteluun.

Käsittelin tutkielmassani maahanmuuttajia yhtenä ryhmänä. On kuitenkin hyvä muistaa, että Suomessa saatetaan arvottaa maahanmuuttajia näiden etnisen taustan perusteella. Kolmansista maista muuttanut kokee usein ennakkoluuloja ja varauksellisuutta kantaväestön asenteissa. (Pekonen A. 2006, 66). Erityisesti kriisien keskeltä tulleille pakolaisnuorille saattaa muodostua haasteita pysyä mukana koulun, traumojen, integraation ja kantaväestön luomien paineiden puristuksessa. Pelkään pahoin, että maahanmuuttajaväestö alkaa oireilemaan, mikäli yhteiskunnallista tahtoa näiden nuorten erityiseen tukemiseen ei löydy.

Toin esille oman kokemukseni musiikin voimasta osana integraatiota. Tiedostan opiskelleeni eurooppalaisena toisessa euroopalaisessa maassa. Lähtökohtani integraation onnistumiselle oli jo huomattavasti helpompi kuin esimerkiksi kaukaa tulleelle pakolaiselle. Myös lyhyt ajanjaksoni maassa (5 kuukautta) loi minulle erilaisen akkulturaatiostrategian ja kokemuksen, kuin maahan pysyvästi jäävälle. Se ei kuitenkaan poistanut kokemustani, että musiikin tekeminen kantaväestöön kuuluvien opiskelijoiden kanssa vähensi heidän ennakkoluulojaan minua kohtaan. Koin olevani etuoikeutettu, kun opin paikallista kulttuuria ja käytäntöjä yhteisten projektien sivutuotteena. Erityisesti Heidi Westerlundin artikkeli *Näkökulmia monikulttuuriseen musiikkikasvatukseen* (2009) vakuutti minut siitä, kuinka musiikkikasvatus

voi tukea monikulttuurista identiteettiä ja vahvistaa maahanmuuttajanuoren omatuntoa, samalla lieventäen hänen erottumisen pelkoaan. Koen musiikin tukevan henkistä kasvua ja ehetymistä. Sen avulla voidaan lujittaa ystävyys-suhteita, mahdollistaa onnistumisen kokemuksia ja näiden kautta ehkäistä jopa syrjäytymistä. (Paaso M. & Kaski H. 18.12.2015) Musiikilla on siis väliä ja lukisin mielelläni tulevaisuudessa uutisia, kuinka sitä on käytetty maahanmuuttajanuorten integraatioissa, hyvinvoinnin edistämässä ja syrjäytymisen ehkäisyssä.

Yläkoulun opetussuunnitelman laaja-alaisen oppimisen tavoitteissa suhtaudutaan hyvin positiivisesti monikulttuurisuuteen. Kaikkien aineiden on siis nostettava monikulttuurisuuden teemoja esille, eikä sen esiintuomista voida jättää vain yhden aineen vastuulle. (POPS 2014, 281) Tämä tulee varmasti helpottamaan tulevien maahanmuuttaja-oppilaiden integroitumista, kun heidän tarpeensa huomioidaan laaja-alaisemmin. Maahanmuuttajaoppilaiden tulee saada tukea opettajilta kulttuuri-identiteetinsä muodostamisessa. Koulu myös kannustaa näkemään kulttuurisen moninaisuuden voimavarana. (POPS 2014, 282) Tämä mahdollistaa kaksisuuntaisen integraation, jonka en näe olevan keneltäkään pois. Jokaiselle siis pyritään antamaan mahdollisuus kasvaa omaksi itsekseen, eikä ketään pakoteta monokulttuuriseen muottiin.

Ihmisoikeusasiat nousevat opetussuunnitelmassa esille ja ihmisryhmien välistä luottamusta pyritään edistämään (POPS 2014, 282). Olen erittäin iloinen yläkoulun opetussuunnitelman arvopohjasta. Aika näyttää helpottuko maahanmuuttajanuorien integraatio koulun tuen vahvistuessa vai jäävätkö opetussuunnitelman virkkeet vain sanahelinäksi. Musiikinopetussuunnitelmassa ei juurikaan mainita keinoja maahanmuuttajaoppilaiden integraation edistämiseksi. Luulenpa, että maahanmuuttajaoppilaan huomioiminen musiikintunnilla jää hyvin pitkälti opettajan oman harkinnan varaan. Tämä mahdollisesti lisää epätasa-arvoa koulujen välille. Toisaalta aiheen avoimeksi jättäminen mahdollistaa opettajan lähestymisen luokkaan sen oppilaiden tarpeiden kautta, eikä yritä luoda keinotekoista valmista ratkaisua. Jokainen oppilas on yksilö ja mikäli opettaja toimii POPS 2014:sta arvopohjan mukaan, rakentaa hän musiikintuntinsa luokan lähtökohdista käsin, unohtamatta kulttuurien välistä vuorovaikutusta, monikulttuurisuutta ja ihmisoikeuksia.

Tutkimuksen aikana koin välillä vaikeaksi löytää kriittisiä tutkimuksia integraatiosta ja monikulttuurisesta musiikkikasvatuksesta. Näiden merkitystä ei ole juurikaan akateemisesti

kritisoitu. Samoin tutkijoiden kesken vaikutti vallitsevan yhtenäinen kanta, että maahanmuuttajien integraatio on tärkeää. En pystynyt esittämään vastaväitteitä. Työssäni yhdistelin useaa tutkimusta ja jouduin rajaamaan aihetta rajulla kädellä, jotta tutkimukseni olisi rakenteeltaan ja aiheeltaan selkeämpi. Luin suuren määrän kirjallisuutta taustatyötä varten, mutta välillä itselleni jäi olo, että täysin puolueettoman kokonaiskuvan ymmärtämiseksi tulisi olla hyvin vahva tietopohja sosiaalitieteissä, psykologiassa, yhteiskuntatieteissä ja humanistisissa tieteissä. Koulutukseni puitteissa loin kokonaisuuden, joka näyttäytyy osittain vajaavaisena aiheen suuruuden edessä. Sain kuitenkin kerättyä aineistoa useasta lähteestä ja hyvällä omatunnolla todeta, että tutkimus on saanut kerättyä yhteen tietopakettin siitä, kuinka yläkoulun musiikinopetus voi toimia osana maahanmuuttajanuoren integraatiota.

6.1 Jatkotutkimus

Vuonna 2015 32 476 ihmistä haki turvapaikkaa Suomesta (Maahanmuuttovirasto 21.1.2016). Integraatio ja maahanmuutto ovat polttavia puheenaiheita niin Suomessa kuin ympäri Eurooppaa. Populistiset liikkeet ympäri länsimaita ovat ottaneet vaaliteemoikseen maahanmuuton ja monikulttuurisuuden vastustamisen. Nyt olisikin erityisen tärkeää, että tiede ja tutkijat vastaavat pelotteluun ja monikulttuurisuuden halveksuntaan luomalla läpinäkyviä tutkimusta keinoista integroida maahanmuuttajia länsimaissa. Toivoisin erityisesti, että taidekasvattajat ja musiikkikasvattajat vastaisivat haasteeseen. En koonnut omaa määrällistä tai laadullista materiaalia yläkoulun musiikkikasvatuksen onnistumisesta maahanmuuttajan integraation tukena, joten sellaisen luominen ja analysointi olisi luonnollinen jatkumo tälle tutkimukselle. Olisi myös tarpeellista tutkia, kuinka kantaväestö - ja maahanmuuttajaoppilaat saataisiin musiikkiprojektien avulla oppimaan toisiltaan, ja täten vähentämään ennakkoluuloja. Minua kiinnostaa hälventäisikö esimerkiksi monikulttuurinen kuorotoiminta sen jäsenten etnisiin ryhmiin liittyviä ennakkoluuloja vai vahvistaisiko se niitä. Tutkimustani voisi jatkaa myös tutkimalla yläkoulun bänditoiminnan mahdollisuuksia maahanmuuttajanuorten ”äänen” antamiseksi. Lisäisikö siis bändiin kuulumisen yhteiskunnallisen vaikuttamismahdollisuuden tunnetta.

Olisi hienoa lukea tutkimuksesta, jossa seurattaisiin kahta samaan ikäluokkaan kuuluvaa maahanmuuttajanuorten ryhmää. Otantajakso voisi kestää yläkoulun läpi seitsemännen luokan

alusta peruskoulun loppuun. Ensimmäinen ryhmä saisi vahvan musiikkikasvatuspohjan ja toinen ainoastaan oppivelvollisuutta vastaavan. Mittarina toimisi nuorten kokema integraatio ennen ja jälkeen yläkoulun. Vertailussa voisi selvittää, minkälaisia eroja ryhmien jäsenten integraatiossa tapahtuisi. Tällöin teoriapohjaisen kandidaatin tutkielmani toimivuuden voisi todeta käytännössä.

LÄHTEET

- Arvonen A, Nurminen A. & Katva L. (2009). Artikkelin Maahanmuuttajanuori ja oppimisen haasteet - näkökulmia oppimisvaikeuksien tunnistamiseen - Teoksessa *Maahanmuuttajanuorten oppimisvaikeudet*. Leena Nissilä, Hanna-Mari Sarlin (toim.) Otava
- Berry, John W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1). 5-68
- Berry, J. W. (1991). Understanding and managing multiculturalism. *Psychology and Developing Societies* 3, 17-49.
- Graves, T. (1967). Psychological acculturation in a tri-ethnic community. *South-Western Journal of Anthropology* 23, 337-350.
- Hovisalmi A. (2007). *Musiikki osana venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten kulttuuri-identiteettiä ja akkulturaatiota. Viiden venäjänkielisen maahanmuuttajanuoren kokemuksia omasta identiteetistä, kulttuurista ja musiikista*. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos, musiikkikasvatus.
- Jaakola M. (2000). Asenneilmasto Suomessa vuosina 1987-1999. Teoksessa K. Liebkind (toim.), *Monikulttuurinen Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 28-55 .
- Karlsen, S. & Westerlund, H. (2010). Immigrant students' development of musical agency – exploring democracy in music education. *British Journal of Music Education*, 27, 225-239.
- Kofi Annan 8.11.2004 New York – Kofi Annanin alkusanat professori Leon Bortsteinin luentoon ”Why music matters”. <http://www.un.org/press/en/2004/sgsm9580.doc.htm>
- Liebkind K. (1994). *Maahanmuuttajat: kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen (2014). VATT (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus) työryhmä. Analyysi 1 / 2014. Helsinki; Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT.
- Maahanmuuttovirasto 21.1.2016 – *Turvapaikanhakijat 1.1.-31.12.2015*. Haettu 26.2.2017: http://www.migri.fi/download/64990_Tp-hakijat_2015.pdf?c24b2b6ec55bd488
- Miettinen, A. (2015). Vaestöliitto.fi Tilastoja ja linkkejä / tilastotietoja / maahanmuuttajat Osoitteessa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/ Luettu 6.3.2017.

- Moisala, P. (1995). *Musiikintunteja maailmalta monikulttuurisia kohtaamisia*, toimittaneet Pirkko Moisala ja Pia Antikainen, Helsinki: Sibelius-Akatemian julkaisuja 10.
- Nykysuomen sanakirja 4 (1989), Nykysuomen sivistyssanakirja. Vierasperäiset sanat. 12. painos. Helsinki: SKS, WSOY
- Paaso M. & Kaski H. (18.12.2015). YLE uutiset *Musiikki on äänekäs terapeutti*. Haettu 26.2.2017: <http://yle.fi/uutiset/3-6377567>
- Pehkonen A. (2006). *Maahanmuuttajan kotikunta*. Kunnallisanalan kehittämissätiö KAKS, Vammala: Vammalan kirjapaino Oy 2006
<https://multikult.files.wordpress.com/2008/05/maahanmuuttajan-kotikunta-tutkimus-maahanmuuttajista-suomessa.pdf>
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS)*. (2004). Helsinki: Opetushallitus. Osoitteessa: http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS)*. (2014). Helsinki: Opetushallitus. Osoitteessa: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Rajala, L. (2012). *Työperäinen maahanmuutto sekä Suomen huoltosuhde ja työllisyysaste*, Jyväskylän yliopisto, ohjaaja Jaakko Pehkonen. Linkki: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201210102640>
- Redfield, R., Linton R. & Herskovits M. 1936 Memorandum of the study of acculturation. *American Anthropologist* 38, 149-152.
- Riihimäki, M (2005). *Monikulttuurinen musiikkikasvatus Suomessa; Sanahelinää vai arkipäivää*, Jyväskylän yliopisto. Musiikkikasvatuksen pro gradu –tutkielma.
- Sam, D.L. (1994). *Acculturation of young immigrants in Norway: A psychological and socio-cultural adaptation*. Bergen: University of Bergen.
- Siren V. (23.1.2016). Helsingin Sanomat ”Maassa maan tavalla” - hokema muuttuu helposti humpuukiksi. Haettu 26.2.2017: <http://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002881503.html>
- Talib M., Löfström J., Meri M. (2004). *Kulttuurit ja koulu Avaimia opettajalle* Vantaa: WSOY
- Toivanen, P. (2009). Jokainen ihminen on ulkomaalainen lähes kaikkialla. Ajatuksia monikulttuurisen musiikkikasvatuksen sisällöstä, tavoitteista, haasteista ja tulevaisuuden näkymistä. Teoksessa Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) *Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen..* Jyväskylä: Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME r.y, 325–341.
- Triandis, H. (1994). *Culture and social behavior*. New York,: McGraw-Hill.
- Westerlund, H. (1999). *Musiikillinen pluralismi ja reflektiivinen kasvatuskäytäntö* teoksessa *Ajatuksia monikulttuurisesta*, toim. Inkeri Sava. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F6 , Helsinki 1999.

Westerlund, H. (2009). *Näkökulmia monikulttuuriseen musiikkikasvatukseen*. Teoksessa Louhivuori, J. Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) *Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Jyväskylä: Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME r.y, 313–323.